

บทความวิจัย (Research Article)

วิเคราะห์คำพังเพยชาวบ้านที่ปรากฏในบทเพลงฉ่อยของพ่อสุชิน ทวีเขตต์

An Analysis of the Sayings Found in the Folk Songs
of Phoa Suchin Thaweehketศราวุธ สูดงเหลือม^{1*}Sarawut Sudngluam^{1*}

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์คำพังเพยชาวบ้านที่ปรากฏในบทเพลงฉ่อยของพ่อสุชิน ทวีเขตต์ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบการวิเคราะห์คำพังเพย 2 ประเด็น ได้แก่ 1) วิเคราะห์ความหมายของสำนวนคำพังเพยชาวบ้านที่ปรากฏในบทเพลงฉ่อยของพ่อสุชิน ทวีเขตต์ และ 2) เปรียบเทียบสำนวนคำพังเพยชาวบ้านกับสำนวนคำพังเพยฉบับมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่าบทเพลงฉ่อยของพ่อสุชิน ทวีเขตต์ ปรากฏสำนวนคำพังเพยชาวบ้าน จำนวน 19 สำนวน เมื่อเปรียบเทียบสำนวนคำพังเพยชาวบ้านกับสำนวนคำพังเพยฉบับมาตรฐาน ปรากฏสำนวนคำพังเพยชาวบ้านที่เหมือนกับสำนวนคำพังเพยฉบับมาตรฐาน สำนวนคำพังเพยชาวบ้านที่ดัดแปลงมาจากสำนวนคำพังเพยฉบับมาตรฐาน สำนวนคำพังเพยชาวบ้านที่ประดิษฐ์ขึ้นแต่เค้าสำนวนคำพังเพยฉบับมาตรฐาน และสำนวนคำพังเพยชาวบ้านที่ไม่ปรากฏในสำนวนคำพังเพยฉบับมาตรฐาน

คำสำคัญ : คำพังเพยชาวบ้าน เพลงฉ่อย พ่อสุชิน ทวีเขตต์

¹ นักวิชาการอิสระ

Independent scholar

*Corresponding author; email: manunsree55@gmail.com

(Received: 20 June 2022; Revised: 15 August 2022; Accepted: 12 November 2022)

Abstract

This article aims to analyze the sayings that appear in the folk songs of Suchin Taweekhet. The researcher analyzed the data based on a two-step saying analysis framework: 1) analyzing the meaning of the sayings that appear in Suchin Thaweekhet's folk songs and 2) the sayings with those of standard version. The results showed 19 sayings in the folk songs. When compared to those of the standard version, they were included in the sayings completely equal to the standard version, the sayings adapted from the standard version, the new invented sayings based on the standard version, and the new invented sayings completely changed from the standard version.

Keywords : Sayings, Folk Songs, Suchin Thaweekhet

บทนำ

เพลงพื้นบ้าน (Folk Song) คือเพลงที่เกิดจากการขับร้องกันในกลุ่มชาวบ้าน มีความเรียบง่ายและงดงามในด้านวรรณศิลป์ ภาษาในบทเพลงส่วนใหญ่จะมีลักษณะของการโต้ตอบกันด้วยไหวพริบปฏิภาณของแต่ละคน (ศราวุธ สุดงูเหลือม, 2562) และเมื่อศึกษาสำนวนภาษาของผู้ขับร้องเพลงพื้นบ้านแต่ละท่านจะเห็นได้ว่าแต่ละบทเพลงมักจะแฝงด้วยลีลาการใช้ถ้อยคำที่น่าสนใจ นอกจากนี้ในด้านการใช้สำนวนคำพังเพยมักแฝงอยู่ในลีลาการใช้ถ้อยคำอยู่เสมอ งานวิจัยฉบับนี้สนใจศึกษาคำร้องของพ่อสุชิน ทวีเขตต์ ซึ่งเป็นพ่อเพลงที่มีพื้นเพเดิมเป็นคนจังหวัดชัยนาท ภายหลังมาอยู่ที่บ้านหนองพลวง ตำบลหนองขาหย่าง จังหวัดอุทัยธานี ในฐานะพ่อเพลงน้อยทางเหนือหรือส่วนเหนือของภาคกลาง กล่าวคือเป็นลีลาการละเล่นเพลงพื้นบ้านภาคกลางในกลุ่มจังหวัดพิษณุโลก สุโขทัย เพชรบูรณ์ พิจิตร ตาก กำแพงเพชร และอุทัยธานี (บัวผัน สุพรรณยศ และคณะ, 2557)

เพลงน้อยเป็นเพลงพื้นเมืองที่ใช้ร้องเกี่ยวพาราสีโต้ตอบกันระหว่างหนุ่มสาว นิยมเล่นกันมากในงานเทศกาลหรืองานนักขัตฤกษ์ต่าง ๆ การเล่นจะร้องโต้ตอบกันด้วยคารมคมคาย มีการใช้ถ้อยคำที่มีความหมายสองแง่สองง่ามอย่างมีอารมณ์ขัน (ประเทือง คล้ายสุบรรณ, 2522) ในปัจจุบันบันทึกการแสดงเพลงน้อยมักปรากฏบนสื่อดิจิทัลอยู่มาก เช่น Youtube, Facebook, Tiktok เป็นต้น ทั้งนี้ด้วยผู้วิจัยมีความสนใจและชื่นชอบในการรับชมการแสดงเพลงพื้นบ้านภาคกลางประเภทต่าง ๆ จากสื่อดิจิทัล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสื่อดิจิทัลช่องทางออนไลน์

งานวิจัยฉบับนี้จึงนำข้อมูลตัวบทคำร้องของพ่อสุชิน ทวีเขตต์ มาจากบันทึกการแสดงของศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ ที่เผยแพร่ผ่านสื่อดิจิทัลช่องทาง Youtube ซึ่งเป็นสื่อที่สาธารณชนสามารถเข้าถึงได้ อีกอย่างหนึ่งคือสื่อดิจิทัลออนไลน์ดังกล่าวยังเป็นสื่อปัจจุบันที่ผู้ใช้หลายท่านนิยมนำบันทึกการแสดงเพลงพื้นบ้านประเภทต่าง ๆ ตลอดจนพ่อเพลงแม่เพลงท่านต่าง ๆ มาเผยแพร่ไว้ให้แก่สาธารณะได้รับชม โดยแม้ว่าพ่อเพลงหรือแม่เพลงบางท่านอาจเสียชีวิตแล้วก็ตาม แต่ผลงานต่าง ๆ ที่มีคุณค่าก็ยังคงปรากฏอยู่ สิ่งนี้จึงเสมือนการอนุรักษ์และเผยแพร่มรดกทางภูมิปัญญาของบุรพศิลปินเพลงพื้นบ้านผ่านสื่อดิจิทัลออนไลน์ให้คงอยู่อย่างยาวนานมากยิ่งขึ้น

จากการที่ผู้วิจัยศึกษาและรับชมการแสดงเพลงฉ่อยของพ่อสุชิน ทวีเขตต์ ผู้วิจัยมีข้อสังเกตประการหนึ่งว่าสำเนียง จังหวะ ลีลา และถ้อยคำของพ่อเพลงมีเอกลักษณ์ กล่าวคือสำเนียงการขับร้องของพ่อสุชิน ทวีเขตต์ เป็นสำเนียงร้องสูงต่ำคล้ายกับการร่าย ส่วนในด้านภาษาที่ใช้ก็มักเป็นภาษาที่เต็มไปด้วยสัมผัสที่คล้องจองโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านสัมผัสอักษรซึ่งปรากฏแทบทุกจังหวะของแต่ละวรรค เมื่อรับชมและวิเคราะห์เนื้อหาของคำร้องในเบื้องต้นยังทำให้เห็นว่าแต่ละถ้อยคำที่พ่อเพลงนำมาขับร้องนั้น นอกจากจะเป็นคำร้องที่มีเสียงสัมผัสทั้งสัมผัสในและสัมผัสนอกแล้ว ยังเป็นการเลือกสรรคำร้องที่ล้วนแต่มีความหมายที่กินใจผู้รับสารมาใช้ประกอบการขับร้องอีกด้วย สอดคล้องกับศราวุธ สูดงเหลือม (2562) ที่ได้กล่าวถึงการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในเพลงพื้นบ้านว่าพ่อเพลงและแม่เพลงมักจะใช้ภาพพจน์การกล่าวอ้างถึงคำพังเพยมาใช้ในการขับร้อง โดยวัตถุประสงค์ของการกล่าวอ้างถึงจะขึ้นอยู่กับบริบทของการแสดงเพลงพื้นบ้านครั้งนั้นเพื่อขยายความสิ่งที่กล่าวให้ผู้รับสารเกิดภาพ อารมณ์ และความรู้สึก รวมไปถึงผู้ร้อง แสดงถึงความร่ำรวยและความสามารถในการใช้สำนวนคำพังเพยเพื่อประพันธ์บทเพลงพื้นบ้าน

สำนวนคำพังเพย หมายถึง สำนวนหรือถ้อยคำที่ผู้กล่าวต้องการสื่อเพื่อกระทบเสียดสีผู้ที่กล่าวถึง โดยการใช้สัญลักษณ์หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ แทนการต่อว่าตรง ๆ จำเป็นต้องอาศัยการตีความ และเมื่อสังเกตจากเนื้อเพลงฉ่อยของพ่อสุชิน ทวีเขตต์ จะพบว่าพ่อเพลงใช้สำนวนคำพังเพยในแบบชาวบ้านซึ่งอาจมีความสอดคล้องและคล้ายคลึงกับสำนวนคำพังเพยฉบับมาตรฐาน ดังส่วนหนึ่งในเนื้อร้องที่ว่า

“พูดถึงศูนย์สังคีตศิลป์ผสมผสานเพลงน้อย ก็เคยมาร้องบ่อยบ่อยร้องเมื่อตอนบ้ายบาย
 มารับโล่หนึ่งครั้งท่านผู้ฟังคงจะรู้ ครั้งที่สองของแม่อยู่มีแต่เพลงผู้ใหญ่
 ถึงแม่มีวนก็รับโล่ตั้งโชว์เย็นเข้า ในโล่เขาเขียนว่าเป็นแม่เล่าไม่รู้ใครตั้งมาให้เมื่อไหร่”
 (ศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาการกรุงเทพ, 2563)

จากเนื้อเพลงน้อยข้างต้นที่ผู้วิจัยนำมาใช้นั้น มีเนื้อหาเล่าเรื่องที่พ่อสุชิน ทวีเขตต์ ผู้ขับร้อง ในฐานะพ่อเพลงมีความเชี่ยวชาญในด้านการละเล่นขับร้องเพลงน้อย จนกระทั่งได้รับโล่ประกาศ กิตติคุณจากศูนย์สังคีตศิลป์ ซึ่งธนาการกรุงเทพ (2561) ได้ก่อตั้งศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาการกรุงเทพ ขึ้นในปี พ.ศ. 2522 เพื่ออนุรักษ์และส่งเสริมดนตรีนาฏศิลป์และการแสดงพื้นบ้านไทย ทั้งนี้ พ่อเพลงยังได้กล่าวถึงแม่เพลงในเชิงล้อเลียนเพื่อเอาชนะและเพื่อให้ผู้รับชมเกิดความสนุกสนาน ตามลักษณะเพลงปฏิพากย์ (บัวผัน สุพรรณยศ, 2535) ซึ่งเนื้อเพลงดังกล่าวนอกจากจะสะท้อนให้เห็นเนื้อหาและเสียงสัมผัสของเพลงน้อยแล้ว เมื่อสังเกตถ้อยคำว่า “แม่เล่า” ยังนับเป็นส่วน คำพังเพยที่พ่อเพลงใช้กล่าวล้อเลียนแม่เพลงฝ่ายตรงข้าม งานวิจัยฉบับนี้จึงสนใจใคร่รู้ความหมาย ของคำพังเพยชาวบ้านที่พ่อสุชิน ทวีเขตต์ ในฐานะพ่อเพลงนำมาใช้ร้องละเล่นเพลงน้อย และผู้วิจัย สนใจการเปรียบเทียบสำนวนคำพังเพยชาวบ้านกับสำนวนคำพังเพยฉบับมาตรฐานเพื่อให้เกิด ความเข้าใจความหมายของสำนวน อีกทั้งเห็นความสอดคล้อง ความแตกต่าง และความคล้ายคลึง กันในแต่ละสำนวนที่ปรากฏอยู่ในคำร้องของเพลงน้อยของพ่อสุชิน ทวีเขตต์ อีกด้วย

วัตถุประสงค์

เพื่อวิเคราะห์คำพังเพยชาวบ้านที่ปรากฏในบทเพลงน้อยของพ่อสุชิน ทวีเขตต์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. วิเคราะห์ความหมายของสำนวนคำพังเพยชาวบ้านที่ปรากฏในบทเพลงน้อยของ พ่อสุชิน ทวีเขตต์
2. เปรียบเทียบสำนวนคำพังเพยชาวบ้านกับสำนวนคำพังเพยฉบับมาตรฐานจากหนังสือ 2,000 สำนวนไทย (เอกรัตน์ อุดมพร และ สิทธิโรจน์ วงษ์วิทยาเจริญพัฒนา, 2553) และ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รวบรวมข้อมูลด้านเนื้อหาเชิงพหุติยภูมิจากบทเพลงฉ่อยของพ่อสุชิน ทวีเขตต์ ในสื่อดิจิทัล คือ Youtube ของศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ จำนวน 2 วิดีทัศน์ ได้แก่

1.1 ศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ (2563) ชื่อ “การแสดงของศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ ครั้งที่ 301 “ชุมนุมพ่อเพลงแม่เพลงทั่วภาคกลาง”

1.2 ศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ (2563) ชื่อ “การแสดงของศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ ครั้งที่ 317 เพลงฉ่อยเมืองอุทัย คณะพ่อสุชิน ทวีเขตต์”

2. วิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบการวิเคราะห์สำนวนคำพังเพยโดยการพรรณนาวิเคราะห์

3. เปรียบเทียบสำนวนคำพังเพยชาวบ้านที่ปรากฏในบทเพลงฉ่อยของพ่อสุชิน ทวีเขตต์ กับสำนวนคำพังเพยฉบับมาตรฐาน

4. สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์คำพังเพยชาวบ้านที่ปรากฏในบทเพลงพื้นบ้านของพ่อสุชิน ทวีเขตต์ สามารถจำแนกผลการวิจัยเป็น 2 ประเด็น ดังต่อไปนี้

1. ผลการวิเคราะห์สำนวนคำพังเพยชาวบ้านที่ปรากฏในบทเพลงพื้นบ้านของพ่อสุชิน ทวีเขตต์ ผู้วิจัยดำเนินการพรรณนาวิเคราะห์สำนวนคำพังเพยชาวบ้านที่ปรากฏในบทเพลง ดังตัวอย่างการวิเคราะห์ ต่อไปนี้

“มารับโล่หนึ่งครั้งที่ผู้ฟังคงจะรู้ ครั้งที่สองศพแม่อยู่มีแต่เพลงผู้ใหญ่
ถึงแม่ม้วนก็รับโล่ตั้งโชว์เย็นเข้า ในโล่เขาเขียนว่าเป็นแม่เฒ่าไม่รู้ใครตั้งมาให้เมื่อไหร่”

เนื้อหาในบทเพลงข้างต้นเป็นส่วนที่พ่อเพลงใช้ขับร้องเพื่อให้ผู้รับสารรับรู้ว่าคุณมีความสามารถร้องเพลงฉ่อยได้ดีมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งมีความสามารถเหนือกว่าฝ่ายหญิง เป็นการนำเสนอประสบการณ์รับโล่ประกาศเกียรติคุณด้านการร้องเล่นเพลงฉ่อยของตน ในขณะที่แม่เพลงเองก็ได้รับโล่เช่นกันแต่ในโล่ระบุว่าแม่เฒ่า เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์ในบทเพลงจะเห็นได้ว่าพ่อเพลงใช้สำนวนคำพังเพยว่า “แม่เฒ่า” ซึ่งหมายถึง ผู้หญิงที่เป็นหัวหน้าเลี้ยงดูหญิงสาวไว้ บำเรอชาย (เอกรัตน์ อุดมพร และ สิทธิโรจน์ วงษ์วิทยาเจริญพัฒนา, 2553) ในการต่อว่าฝ่ายหญิงเพื่อเอาชนะและให้เกิดความขบขันในการละเล่น ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าสำนวนดังกล่าวน่าจะมีความเชื่อมโยงกับสำนวนว่า “โก” ที่หมายถึง ผู้หญิงหากินและผู้หญิงที่ถูกล่อลวง

มาเพื่อล่องละเมียดทางเพศ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) เนื่องจากบริบทของการปฏิพากย์ในการละเล่นเป็นไปในทำนองนั้น ดังนั้นการต่อว่าฝ่ายหญิงด้วยสำนวนดังกล่าวจึงเป็นการใช้คำร้องเสียดสีเพื่อความขบขันสำหรับการละเล่น

“ก็แต่แม่ม้วนเขาไม่ปล่อยไว้ว่าของไทยแท้แท้
ถึงแม่ม้วนจะแกล้งถึงปานนี้

ถึงแม่ม้วนจะแกล้งถึงละก็ปานไก่อ
มะพร้าวแถมมันดีใช้ได้”

สำนวนคำพังเพยชาวบ้านว่า “จะแกล้งละก็ปานไก่อ” ที่พ่อเพลงกล่าวถึงในเนื้อเพลงมีความหมายสอดคล้องกับสำนวนคำพังเพยฉบับมาตรฐานว่า “ไก่อแม่ปลาช่อน” ซึ่งหมายถึงหญิงค่อนข้างมีอายุที่มีมารยาและเล่ห์เหลี่ยมมาก และกิริยาจัดจ้าน (เอกรัตน์ อุดมพร และสิทธิโรจน์ วงษ์วิทยาเจริญพัฒนา, 2553) จากนั้นก็เน้นคำว่า “แกล้ง” ต่อไปด้วยสำนวนคำพังเพยชาวบ้านว่า “มะพร้าวแกล้ง” ซึ่งสอดคล้องกับสำนวนคำพังเพยฉบับมาตรฐานว่า “แม่มะพร้าว เฒ่ามะละกอ” อันหมายถึง มีอายุมากแต่ไม่มี แก่นสาร (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ในการกล่าวต่อว่าแม่เพลง การกล่าวสำนวนคำพังเพยทั้งสองสำนวนนับเป็นการใช้ถ้อยคำที่นอกจากเสียงสัมผัสคล้องจองแล้ว ยังเป็นการใช้ถ้อยคำที่มีความหมายทำนองเดียวกันเพื่อสื่อความหมายในการต่อว่าแม่เพลงว่าเป็นหญิงสูงอายุได้ต่อเนื่องกันอีกด้วย

“ไต่ยืนชื่อข้าก็หนาวไต่ยืนข่าวเองก็ร้อน เล่นเอาอีหนูของเอ็งนอนจับไข้”

จากบทเพลงข้างต้น พ่อเพลงใช้สำนวนคำพังเพยชาวบ้านว่า “ไต่ยืนชื่อข้าก็หนาวไต่ยืนข่าวเองก็ร้อน” ซึ่งสอดคล้องกับสำนวนคำพังเพยฉบับมาตรฐานว่า “หนาว ๆ ร้อน ๆ” หมายถึงมีความเร่าร้อนใจกลัวว่าจะถูกลงโทษหรือถูกตำหนิ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ในการโต้กลับเชิงล้อเลียนแม่เพลง มีความหมายตรงตามตัวว่าตนมีความสามารถในการร้องเพลงฉ่อยเหนือกว่าฝ่ายแม่เพลง และเมื่อแม่เพลงปะทะฝีมือกับตนจึงเกิดความประหม่าและไม่สามารถเอาชนะฝ่ายตนได้ ทั้งนี้เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์ในบทเพลงพื้นบ้านจะสามารถตีความโดยใช้กรอบการวิเคราะห์สัญลักษณ์คำสัງวาสนในบทเพลงพื้นบ้าน (ศราวุธ สุดงูเหลือม, 2562) ได้จากคำว่า “อีหนู” โดยคำว่า “อี” เป็นคำประกอบคำอื่นบอกให้รู้ว่าเป็นเพศหญิง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ส่วนคำว่า “หนู” เป็นคำสำหรับเรียกเด็ก มีความหมายไปในทางเอ็นดู เมื่อตีความในเชิงสัญลักษณ์คำสัງวาสนจะหมายถึงอวัยวะเพศของแม่เพลง ดังนั้นการที่พ่อเพลงใช้คำร้องดังกล่าวจึงหมายถึงตนเองมีความสามารถทั้งในด้านการขับร้องและในด้านสมรรถภาพทางเพศที่ดี

จนฝ่ายหญิงต้องร้อนใจและเจ็บระบบอวัยวะเพศ นับเป็นการกล่าวเกินจริงเพื่อเร้าอารมณ์ชั้นของผู้รับสารในระหว่างเล่นเพลงฉ่อย

“ถามว่ารู้วินัยทำไมไม่ไปนิพพาน

มากัดกระดองสีด้านอยู่เหตุใด”

ในบทเพลงที่ยกมานี้เป็นส่วนที่แม่เพลงร้องต่อว่าเพื่อเอาคืนพ่อเพลง แม่เพลงใช้สำนวนคำพังเพยชาวบ้านว่า “มากัดกระดองสีด้าน” ซึ่งไม่ปรากฏในสำนวนคำพังเพยฉบับมาตรฐาน คำว่า “กระดอง” ในความหมายตรงตามตัวหมายถึง ส่วนแข็งที่หุ้มสัตว์บางชนิด (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) กล่าวคือกระดองของเต่าที่มีสีด้าน เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์สามารถตีความ ในเชิงสัญลักษณ์คำสังวาส (ศราวุธ สุดงูเหลือม, 2562) จะหมายถึง อวัยวะเพศหญิงที่มีสีและผิว ไม่เรียบเสมอกัน เนื่องจากกระดองของเต่ามีรูปลักษณ์คล้ายคลึงกับอวัยวะเพศหญิง สอดคล้องกับสุกัญญา สุฉฉายา (2523) ที่ได้กล่าวว่าคำเรียกเต่าแทนอวัยวะหญิงนิยมนำมาใช้ในเพลงปฏิพากย์เชิงสัญลักษณ์แทนอวัยวะเพศ ดังนั้นผู้วิจัยจึงนับว่าสำนวน “มากัดกระดองสีด้าน” เป็นสำนวนคำพังเพยชาวบ้าน และเมื่อตีความเนื้อเพลงข้างต้นแล้วจะสามารถเข้าใจเนื้อหาทำนองที่ แม่เพลงล้อเลียนเสียดสีฝ่ายชายที่อวดอ้างตนว่ารู้หลักธรรมในพระพุทธศาสนา แต่กลับนิยมขับร้องเพียงประเด็นนัยทางเพศด้วยการกล่าวหาฝ่ายชายว่านิยมใช้ปากกระทำต่ออวัยวะเพศหญิง

“เข้าป่าเสียจนคำเจอน้ำเสียจนหนาว เจอะเจอกันเมื่อคราวฉันเป็นผู้ใหญ่”

พ่อเพลงใช้สำนวนคำพังเพยชาวบ้านว่า “เข้าป่าเสียจนคำเจอน้ำเสียจนหนาว” ซึ่งสอดคล้องกับสำนวนคำพังเพยฉบับมาตรฐานว่า “พบไม้งามเมื่อยามขวนหมื่น” หมายถึง พบหญิงสาวที่ต้องใจเมื่อแก่ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) สำนวนดังกล่าวเป็นสำนวนคำพังเพยชาวบ้านที่พ่อเพลงประดิษฐ์ขึ้นเพื่อให้เข้ากับคำร้อง มีสัมผัสคล้องจอง มีเนื้อหาที่สื่อความหมายให้เห็นภาพ กล่าวคือ เมื่อเข้าป่าเวลาพลบค่ำอาจจะเกิดความยากลำบากในการเดินทาง ส่วนพบแหล่งน้ำเมื่อฤดูหนาวอาจจะไม่ใช่สิ่งจำเป็นสำหรับการใช้อาบเนื่องจากสภาพอากาศ นับเป็นการสร้างสำนวนคำพังเพยชาวบ้านเพื่อเชื่อมโยงกับความรู้สึกเสียดายที่ได้มาเจอแม่เพลงเมื่อชราวัย

จากตัวอย่างการวิเคราะห์สำนวนคำพังเพยชาวบ้านที่ปรากฏในบทเพลงฉ่อยของพ่อสุชิน ทวีเขตต์ พบว่าพ่อเพลงและแม่เพลงใช้สำนวนคำพังเพยชาวบ้านเพื่อขับร้องปฏิพากย์กัน สำนวนส่วนใหญ่เป็นสำนวนคำพังเพยที่สอดคล้องกับสำนวนคำพังเพยฉบับมาตรฐาน แต่ยังคงปรากฏสำนวนคำพังเพยฉบับชาวบ้านที่ประดิษฐ์ขึ้นจากสภาพแวดล้อม การนำสำนวนคำพังเพยมาใช้ใน

บทเพลงน้อยอาจมาจากลักษณะของเสียงสัมผัสคล้องจองของแต่ละสำนวน สอดคล้องกับประเพณี คล้ายสุพรรณ (2522) ที่กล่าวว่าสำนวนไทย (Saying) เป็นถ้อยคำที่มนุษย์ตกแต่งขึ้นเพื่อความไพเราะ งดงาม มีสัมผัสคล้องจองกัน มีความหมายลึกซึ้งกินใจ มีความหมายเป็นนัย นิยมใช้มาจนถึงปัจจุบัน ลักษณะดังกล่าวจึงง่ายต่อการนำมาร้อยกรองเป็นเนื้อเพลงน้อยของพ่อสุชิน ทวีเขตต์

2. เปรียบเทียบเทียบสำนวนคำพังเพยชาวบ้านที่แตกต่างจากสำนวนคำพังเพยฉบับมาตรฐานจากการวิเคราะห์สำนวนคำพังเพยชาวบ้านที่ปรากฏในบทเพลงน้อยของพ่อสุชิน ทวีเขตต์ พบสำนวนคำพังเพยชาวบ้านที่ปรากฏในบทเพลงน้อยจำนวน 19 สำนวน และสามารถนำมาเปรียบเทียบกับสำนวนคำพังเพยฉบับมาตรฐาน ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 1 เปรียบเทียบสำนวนคำพังเพย ระหว่างสำนวนคำพังเพยชาวบ้านที่ปรากฏในบทเพลงน้อยของพ่อสุชิน ทวีเขตต์ กับสำนวนคำพังเพยฉบับมาตรฐาน

ลำดับที่	สำนวนคำพังเพยชาวบ้าน	สำนวนคำพังเพยฉบับมาตรฐาน
1	แม่เฒ่า	แม่เฒ่า
2	จะแก่งถึงละก็ปานไก่	ไก่แก่มแม่ปลาช่อน
3	มะพร้าวแก่	แก่มะพร้าว เต้ามะละกอ
4	ไต่ย็นซื่อซำกัหนาวไต่ย็นซำวเอ็งก็ร้อน	หนาว ๆ ร้อน ๆ
5	หมาจะเกิดก็ชิงหมาเกิด	ชิงหมาเกิด
6	ซั้รดหญ้าตายควายเขาจะกิน	ซักใบให้เรือเสีย
7	ไอ้ซำวเม้าเดนหมา	เหลือเดน
8	หนามจั่ว	หนามยอกอก
9	กั้ดกระดองสีด้ำน	(ไม่ปรากฏ)
10	ร่นร่นลวกลวก	ลวก ๆ
11	ทอดสะพาน	ทอดสะพาน
12	ซื่อเสีย	เสียซื่อ
13	หลงปาก	หลงคารม

ตาราง 1 เปรียบเทียบสำนวนคำพังเพย ระหว่างสำนวนคำพังเพยชาวบ้านที่ปรากฏในบทเพลงน้อยของพ่อสุชิน ทวีเขตต์ กับสำนวนคำพังเพยฉบับมาตรฐาน (ต่อ)

ลำดับที่	สำนวนคำพังเพยชาวบ้าน	สำนวนคำพังเพยฉบับมาตรฐาน
14	เข้าป่าเสียจนคำเจอน้ำเสียจนหนาว	พบไม่งามเมื่อยามหวานบิน
15	ลูกไม้	ลูกไม้
16	ลมลิ้น	ลมปาก
17	ทองคำมีค่าล้ำสุกเรื่อง ไม่กลายเป็นทองเหลืองหรือกลายเป็น ทองอะไหล่	ทองแท้ย่อมไม่แพ้ไฟ
18	เห็นกงจักรเป็นดอกบัว	เห็นกงจักรเป็นดอกบัว
19	ไฟสุ่มซอน	ไฟสุ่มซอน

จากตาราง 1 จะเห็นได้ว่าบทเพลงน้อยของพ่อสุชิน ทวีเขตต์ ปรากฏสำนวนคำพังเพยชาวบ้าน จำนวน 19 สำนวน และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างสำนวนคำพังเพยชาวบ้านกับสำนวนคำพังเพยฉบับมาตรฐานจะพบสำนวนคำพังเพยชาวบ้านที่เหมือนกับสำนวนคำพังเพยฉบับมาตรฐาน จำนวน 8 สำนวน สำนวนคำพังเพยชาวบ้านที่ดัดแปลงมาจากสำนวนคำพังเพยฉบับมาตรฐาน จำนวน 6 สำนวน สำนวนคำพังเพยชาวบ้านที่ประดิษฐ์ขึ้นแต่มาจากเค้าสำนวนคำพังเพยฉบับมาตรฐาน จำนวน 4 สำนวน และสำนวนคำพังเพยชาวบ้านที่ไม่ปรากฏในสำนวนคำพังเพยฉบับมาตรฐาน จำนวน 1 สำนวน ดังผลการวิจัยต่อไปนี้

2.1 ปรากฏสำนวนคำพังเพยชาวบ้านที่เหมือนกับสำนวนคำพังเพยฉบับมาตรฐาน จำนวน 8 สำนวน ได้แก่ แม่เล่า ได้ยินชื่อข้าก็หนาวได้ยินข่าวเอ็งก็ร้อน หมาจะเกิดก็ชิงหมาเกิด รนรนลวก ลวก ทอดสะพาน ลูกไม้ เห็นกงจักรเป็นดอกบัว และไฟสุ่มซอน ปรากฏการณ์ที่สำนวนคำพังเพยชาวบ้านดังกล่าวเหมือนกับสำนวนคำพังเพยมาตรฐานอาจเป็นเพราะพ่อเพลงหรือชาวบ้านคุ้นเคยกับสำนวนจึงไม่มีการแปรเปลี่ยนเหมือนกับสำนวนคำพังเพยอื่นที่ปรากฏความแตกต่างของสำนวน

2.2 ปรากฏสำนวนคำพังเพยชาวบ้านที่ดัดแปลงมาจากสำนวนคำพังเพยฉบับมาตรฐาน จำนวน 6 สำนวน ได้แก่ จะแก่ถึงละก็ปานไก่ มะพร้าวแก่ ไข่ขาวเมาเดนหมา ชื่อเสีย หลงปาก และลมลิ้น จากการวิจัยพบว่าสำนวนคำพังเพยชาวบ้านมีทั้งการดัดถ้อยคำบางส่วนออก การสลับตำแหน่งของถ้อยคำ หรือการใช้เหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งยกมาเพื่อสื่อความหมายให้สอดคล้อง

กับสำนวนคำพังเพยฉบับมาตรฐาน อาจเป็นเพราะสำนวนคำพังเพยชาวบ้านที่ต้องการสื่อมันจะได้เข้ากับจังหวะและสัมผัสในบทเพลงที่ตนขับร้อง

2.3 ปรากฏสำนวนคำพังเพยชาวบ้านที่ประดิษฐ์ขึ้นแต่มาจากเค้าสำนวนคำพังเพยฉบับมาตรฐาน จำนวน 4 สำนวน ได้แก่ ชีรดหญ้าตายควายเขาจะกิน นามจิ้งเข้าป่าเสียจนคำเจอน้ำเสียจนหนาว และทองคำมีค่าล้ำสุดเรื่อง ไม่กลายเป็นทองเหลืองหรือกลายเป็นทองอะไหล่ จากการวิจัยพบว่าสำนวนคำพังเพยชาวบ้านดังกล่าวไม่มีส่วนใดตรงกับสำนวนคำพังเพยฉบับมาตรฐาน แต่เมื่อพิจารณาบริบทตลอดจนความหมายที่พอเพลงต้องการใช้จะเห็นได้ว่าแต่ละสำนวนล้วนเป็นการประดิษฐ์ขึ้นจากเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งเพื่อใช้กล่าวโดยมีเค้าคำศัพท์จากสำนวนคำพังเพยฉบับมาตรฐาน

2.4 ปรากฏสำนวนคำพังเพยชาวบ้านที่ไม่ปรากฏในสำนวนคำพังเพยฉบับมาตรฐาน จำนวน 1 สำนวน คือ กัดกระตองสีดำน ในปรากฏการณ์ของสำนวนคำพังเพยชาวบ้านดังกล่าวนี้ทำให้เห็นได้ว่าชาวบ้านมักสร้างสรรค์สำนวนขึ้นมาใช้เพื่อสื่อความหมายโดยนัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในความหมายโดยนัยทางเพศซึ่งต้องอาศัยแนวความคิดการตีความคำศัพท์สัງวาส (erotic words) อธิบายประกอบ

สรุปและอภิปรายผล

จากการวิเคราะห์วิจัยสำนวนคำพังเพยชาวบ้านที่ปรากฏในบทเพลงฉ่อยของพ่อสุชิน ทวีเขตต์ สามารถจำแนกสรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. บทเพลงฉ่อยของพ่อสุชิน ทวีเขตต์ ปรากฏสำนวนคำพังเพยชาวบ้านในบทเพลงฉ่อยของพ่อสุชิน ทวีเขตต์ จำนวน 19 สำนวน สำนวนคำพังเพยชาวบ้านที่ปรากฏในบทเพลงฉ่อยเป็นสำนวนที่มาจากสิ่งแวดล้อมของพ่อเพลงและแม่เพลงซึ่งสะท้อนสภาพสังคมเกษตรกรรม มีเสียงสัมผัสที่คล้องจองเหมาะสมกับเนื้อหาที่พ่อเพลงต้องการสื่อและคล้องจองกับลักษณะบังคับของบทเพลงฉ่อย ทั้งนี้ในบางสำนวนก็ยังมีกรกล่าวเรื่องเพศเพื่อสร้างความสนุกสนาน สอดคล้องกับความคิดของศราวุธ สุดงูเหลือม (2562) ที่ได้กล่าวว่าน่าจะเป็นเพราะพ่อเพลงและแม่เพลงต้องการกล่าวเรื่องเพศผ่านสัญลักษณ์คำศัพท์สัງวาสเพื่อสร้างอารมณ์ขันแก่ผู้รับสาร

2. จากการเปรียบเทียบสำนวนคำพังเพยชาวบ้านกับสำนวนคำพังเพยฉบับมาตรฐาน ทำให้เห็นได้ว่านอกจากพ่อเพลงจะนำสำนวนคำพังเพยมาตรฐานมาใช้ในการขับร้องแล้วยังมีสำนวนคำพังเพยชาวบ้านจำนวนหนึ่งที่มีการดัดแปลงจากสำนวนคำพังเพยมาตรฐาน ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตจากปรากฏการณ์นี้ว่าอาจเป็นเพราะฉันทลักษณ์หรือข้อกำหนดของเพลงฉ่อย

ในแต่ละวรรคที่ทำให้ผู้ร้องจำเป็นต้องสร้างสรรค์และดัดแปลงเสียงของถ้อยคำเพื่อให้สอดคล้องกับเสียงสัมผัส

จากการวิเคราะห์สำนวนคำพังเพยชาวบ้านที่ปรากฏในบทเพลงฉ่อยของพ่อสุชิน ทวีเขตต์ ครั้งนี้จึงนับเป็นการทำให้สังคมได้ทราบถึงความหมายของคำพังเพยและยังเป็นการเปรียบเทียบกับคำพังเพยฉบับมาตรฐานให้สาธารณชนได้รับรู้และเข้าใจปรากฏการณ์ของแต่ละสำนวนที่ปรากฏในบทเพลงฉ่อย ทั้งนี้สำนวนต่าง ๆ ยังสะท้อนภาพความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมของพ่อเพลงและสะท้อนศิลปะทางภูมิปัญญาในด้านความสามารถของเลือกสรรถ้อยคำและสำนวนซึ่งมีอยู่ในชีวิตประจำวันของพ่อเพลงแม่เพลงมาประกอบการละเล่นศิลปะการแสดงเพลงพื้นบ้านอย่างหนึ่งที่นอกจากจะสร้างความสนุกสนานเพลิดเพลินแล้วยังเป็นการแสดงถึงไหวพริบปฏิภาณตลอดจนความเฉลียวฉลาดและความสามารถเฉพาะตัวของผู้ร้องเพลงฉ่อยคือพ่อสุชิน ทวีเขตต์ ให้เป็นที่รู้จักทั้งในทางวิชาการและมีคุณค่าในแวดวงวรรณศิลป์อีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยตัวบทจากสื่อวีดิทัศน์ดิจิทัล นอกจากจะทำให้ทราบเนื้อหาที่ผู้ร้องใช้ในการละเล่นแล้ว ยังทำให้ทราบถึงความหมายบางประการในถ้อยคำและสำนวนจากสำเนียงและลีลาการเน้นหนักเบาของแต่ละถ้อยคำและสำนวนที่ผู้ร้องต้องการสื่อความหมายให้ผู้รับสารเข้าใจมากขึ้น อีกอย่างหนึ่งการวิเคราะห์วิจัยด้านเพลงพื้นบ้านนั้น ผู้วิจัยจำเป็นต้องรู้จักและเข้าใจเอกลักษณ์ตลอดจนกลวิธีการประพันธ์เพลงพื้นบ้านแต่ละชนิด รวมถึงมีความเข้าใจในสุนทรียะอื่นที่นอกเหนือจากด้านการใช้ภาษา เช่น การใช้สำเนียงประกอบสำนวน (tone of voice) ที่มีส่วนในการสื่อความหมาย และกลวิธีการตีความเนื้อหาในแต่ละบริบทของเพลงพื้นบ้านเพื่อเข้าใจความหมายบางประการของถ้อยคำที่ปรากฏในบทเพลงพื้นบ้าน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการวิจัยสำนวนคำพังเพยโดยใช้กรอบแนวคิดการวิเคราะห์วิจัยจากงานวิจัยฉบับนี้เพื่อวิเคราะห์หิ้งร้องท่านอื่นและบทเพลงพื้นบ้านประเภทอื่น

เอกสารอ้างอิง

- ธนาคารกรุงเทพ. (2561). *ศูนย์สังคีตศิลป์*. สืบค้นจาก <https://www.bangkokbank.com/th-TH/About-Us/Corporate-Social-Responsibility/Musical-Art-Center>
- บัวผัน สุพรรณยศ. (2535). *วิเคราะห์เพลงอีแซวของจังหวัดสุพรรณบุรี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย, มหาวิทยาลัยศิลปากร).
- บัวผัน สุพรรณยศ และคณะ. (2557). *เพลงพื้นบ้านภาคกลาง* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม.
- ประเทือง คล้ายสุบรรณ. (2522). *ร้อยกรองชาวบ้าน*. อุทยาน: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คพับลิเคชั่น.
- ศราวุธ สุดงูเหลือม. (2562, กรกฎาคม - ธันวาคม). การใช้ถ้อยคำสังวาสในบทเพลงพื้นบ้านของแม่ประยูร ยมเยี่ยม. *ศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยรังสิต*, 15(1), 87 - 102.
- _____. (2562). *วิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านของแม่ประยูร ยมเยี่ยม*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย, มหาวิทยาลัยนเรศวร).
- ศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ. (2563). *การแสดงของศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ ครั้งที่ 301 “ชุมนุมพ่อเพลงทั่วภาคกลาง”*. สืบค้นจาก <https://www.youtube.com/watch?v=vlyS62Mr0qU>
- _____. (2563). *การแสดงของศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ ครั้งที่ 317 เพลงฉ่อยเมืองอุทัย คณะพ่อสุชิน ทวีเขตต์*. สืบค้นจาก <https://www.youtube.com/watch?v=zjfkBtufWS4>
- สัณญา สุฉายา. (2523). *เพลงปฐพีพาทย์: การศึกษาในเชิงวรรณคดีวิเคราะห์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- เอกรัตน์ อุดมพร และสิทธิโรจน์ วงษ์วิทยาเจริญพัฒนา. (2553). *2,000 สำนวนไทย*. กรุงเทพฯ: พัฒนาศึกษา